

EL LÈXIC FILOLÒGIC AL MÓN ROMÀ D'ÈPOCA IMPERIAL

GEMMA BERNADÓ FERRER
Universität Tübingen
gemmabernado@gmail.com

RESUM DE LA TESI DOCTORAL

El lèxic filològic en el món romà d'època imperial, tesi dirigida pel Dr. J. Velaza, proposa un estudi tècnic de la terminologia emprada pels gramàtics, comentaristes i escoliastes dels ss. III al VIè per referir-se als processos que van conduir a l'establiment dels textos. Es tracta, doncs, de precisar l'ús i el significat d'aquests termes per poder entendre les múltiples operacions que es van realitzar amb els textos des que es posaren per escrit fins la seva canonització.

Aquests filòlegs se serviren d'un vocabulari en part heretat de la tradició alexandrina i pergamea, però en part innovador, que ells utilitzaven amb una precisió que ens és desconeguda i, per tant, sovint passa desapercibuda, així com també el seu grau d'intervenció en la fixació. Ens trobem, doncs, davant d'un problema en la història de la transmissió dels textos llatins clàssics ja que, fins el moment, no s'ha estudiat aquesta contribució. No només això, sinó que, a més, des de l'aparició de l'obra de J. Zetzel, *Latin Textual Criticism in Antiquity* (New York, 1981), es desestima l'aportació d'aquests gramàtics en la transmissió dels textos. Per tots aquests motius pretenem reconstruir l'abast de l'aportació d'aquests filòlegs en la cadena de la transmissió textual. Com a model proposem *Il lessico filologico degli umanisti* (Roma, 1973) de S. Rizzo.

Pel que fa a l'estructura, la tesi està encapçalada per una introducció dividida al seu torn en dues parts. La primera és una introducció general, on es descriuen els objectius, els antecedents, l'objecte d'estudi, la metodologia i l'estructura de les entrades, i on, al final, apareixen un *conspectus editionum adhibitarum* i un *conspectus codicum*. La segona és una introducció al corpus d'escolis i comentaris estructurada entorn als autors comentats. A continuació, hi apareix el nucli de la tesi, el *Lèxic* i, com a tancament, un apartat de conclusions i una bibliografia.

El corpus ha estat constituït seguint criteris cronològics, de contingut i dels autors a què es refereixen els comentaris. Pel que fa al període cronològic, s'ha delimitat a escolis i comentaris dels ss. III al VIè. Això no obstant, cal deixar constància del problema de datació que afecta aquests textos, ja que foren compostos a partir d'un procés de recopilació, reelaboració i reutilització asistemàtica d'un fons exegetic anterior comú. Quant al contingut, s'han pres en consideració els termes que afecten o que han tingut repercussió en la transmissió dels textos. Amb referència als autors i les obres, només s'han analitzat els autors i les obres paganes i s'han deixat de banda les obres d'autors cristians. Així doncs, els textos que conformen el corpus són: *Pseudacronis scholia*

in Horatium, Porphyrius Commentum in Horatium, Aeli Donati Commentum Terenti, Scholia Veronensia, In Vergilii carmina commentarii de Servi, Interpretationes vergilianae de Tiberi Claudi Donat, Scholia Bernensia, Pseudo Asconii Scholia, Scholia Bobiensia, Scholia in Iuvenalem uetustiora, Commenta Bernensia, Adnotationes super Lucanum, Commentum Cornuti a Persi, Lactantii Placidi Commentarii Statii Thebaida, i les Subscriptiones als manuscrits llatins clàssics.

El Lèxic està constituït per setanta lemes. Dins de cada lema, les ocurrències es presenten classificades en cinc blocs temàtics i, dins d'aquests, són ordenades segons una combinació de criteris cronològics i d'autors comentats. Els blocs temàtics han estat organitzats segons el seu grau de major a menor incidència en la transmissió. El primer és el textual i concerneix tots aquells aspectes que afecten el text; el segon és el de les *distinctiones* o separacions en el text, ja siguin de seqüències, paraules, diàleg, indicacions sobre l'entonació interrogativa i exclamativa, i composicions poètiques; el tercer és el de mètrica; el quart el de morfosintaxi i el cinquè porta per títol altres, ja que aquí s'hi inclouen ocurrències que tracten temes de *realia*, històrics, mitològics o de qualsevol altre tema que podria haver tingut incidència en el text.

De l'anàlisi del material codificat, se'n desprèn que els comentaristes i escoliastes estudiats s'havien plantejat d'alguna manera quin text tenien a les seves mans i quin era el text del qual volien deixar constància. Si no és així, no té sentit que es refereixin a qüestions que afecten la transmissió, contraposen variants, parlin d'errors i ofereixin arguments a favor i en contra. Ara bé, és necessari examinar cas per cas com es posicionen davant del text, quins criteris segueixen per validar o refusar una variant o en quins elements es basen per prendre aquestes decisions. En un gran número d'ocasions, apareix només la variant, sense explicació o només un breu raonament. És el cas dels comentaris més tardans, com els de Cornut, Lucà i Juvenal principalment. En els comentaris de Donat i Servi, s'hi troben explicacions més elaborades, fins i tot es refusen les hipòtesis d'altres gramàtics als quals de vegades se cita explícitament. Els arguments que decanten una lectura o una altra solen ser de tipus interpretatiu, però en ocasions es troben també arguments mètrics o sintàctics. Un altre criteri que sovint és valorat positivament és el de l'antiguitat. A més, en alguns casos es recorre fins i tot a la confrontació d'altres còdexs per al contrast de variants.

Tal com pretenem demostrar amb el Lèxic, els escoliastes i comentadors van crear un sistema amb els seus propis mecanismes d'acció que, com queda palès en els testimonis manuscrits, va deixar la seva petjada en la transmissió textual.

URL permanent: en espera